

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Laakso, Lauri; Hirvensalo, Mirja; Sääkslahti, Arja

Title: Merkittävä liikunnanopettajakoulutuksen kehittäjä ja liikuntakasvatuksen tutkija

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Laakso, L., Hirvensalo, M., & Sääkslahti, A. (2023). Merkittävä liikunnanopettajakoulutuksen kehittäjä ja liikuntakasvatuksen tutkija. Liito : Liikunnan ja terveystiedon opettaja, 27(1), 29.

Merkittävä liikunnanopettaja- koulutuksen kehittäjä ja liikuntakasvatuksen tutkija

Liikuntapedagogiikan professori Risto Telama menehtyi 86-vuotiaana 14. marraskuuta 2022 Jyväskylässä.

Risto Telama oli syntynyt 1.8.1936 Johanneksessa Karjalankannaksella. Perhe muutti evakkona Lahteen, jossa Risto kävi koulunsa ja kirjoitti ylioppilaaksi Lahden lyseosta 1955. Monipuolinen liikuntaharrastus vei hänet opiskelemaan Helsingin yliopiston voimistelulaitokselle, ja opiskelutovereiden innoittamana hän aloitti myös psykologian opinnot Helsingin yliopistossa. Valmistuttuaan voimistelunopettajaksi 1959 ja siten myös humanististen tieteiden kandidaatiksi hänelle tarjoutui mahdollisuus siirtyä Jyväskylään liikuntatutkijaksi 1965. Hänen väitöskirjansa Oppikoululaisten fyysinen aktiivisuus ja liikuntaharrastukset valmistui 1972 ja hänestä tuli ensimmäinen Suomessa väitellyt liikuntatieteiden tohtori. Vuonna 1974 Risto Telama nimitettiin liikuntapedagogiikan apulaisprofessoriksi ja 1981 professoriksi, missä virassa hän toimi eläkkeelle jäämiseensä saakka.

Risto Telama teki mittavan kansainvälisen tieteellisen uran. Hän osallistui useisiin vertaileviin hankkeisiin Suomen edustajana. Lisäksi hän oli mukana Unescon ja Euroopan Neuvoston tutkimus- ja asiantuntijatehtävissä. Vuodesta 1975 lähtien hän toimi eri tehtävissä AIESEP:ssä, joka alun alkaen oli nimensä mukaisesti perustettu kansainväliseksi liikuntakorkeakoulujen liitoksi, mutta josta kehittyi myöhemmin liikuntapedagogisen tutkimuksen merkittävä tiedeorganisaatio. AIESEP tarjosi nuorelle Risto Telamalle kansainvälisen yhteistyöverkoston. Hän sai tukea ja ideoita sekä tutkimukseen että liikunnanopettajakoulutuksen kehittämiseen. Hän oli liiton hallituksen jäsen vuosina 1982–1998. Hänen johdollaan Suomessa järjestettiin kansainväliset kongressit vuosina 1982 ja 1998.

Myös liikunnanopettajaopiskelijat sai-

vat konkreettisesti nauttia tästä yhteistyöstä, Risto kutsui vierailijoita, joiden opit elävät vielä tänäkin päivänä koulutuksen sisällöissä. Huomattavimpiin ja edelleen muistettuihin vierailijoihin kuuluivat Muska Mosston ja Sara Ashworth. Mosstonin opetustyylien spektristä monet liikunnanopettajapolvet oppivat hahmottamaan liikunnanopettajan pedagogisen roolin ja mahdollisuudet osallistaa oppilaita liikuntatunnin toimintaa, kuten tunnin suunnitteluun ja palautteen antamiseen. Toisessa spektrin laidassa on komentotyyli, jossa opettaja kontrolloi kaikkia opetuksen osa-alueita ja toisessa laidassa oppilaiden itsenäinen, luova toiminta. Väliin mahtuu muun muassa yleisesti käytetyt harjoitustyyli, ohjattu oivaltaminen ja yksilöllisten ratkaisujen tuottaminen. Koululiikunnassa eriyttämisellä ja yksilöllisillä ratkaisuilla on huomattava merkitys, jotta oppilaiden motivaatio säilyisi mahdollisimman hyvin. Risto Telama korosti liikuntakasvatuksen kokonaisvaltaisuutta. Liikunnan ja urheilun sosiaalinen ja eettinen merkitys näkyy muun muassa sääntöjen opettelussa, pelikaverien kohtelussa ja omien ja toisten tunteiden tunnistamisessa. Kaikkia ihmisiä tuli kohdella kunnioittavasti ja reilusti niin koululiikunnassa kuin nuorisourheilussakin.

Liikunnan ja urheilun sosiaalietiikka oli kiinnostuksen aiheena myös hänen tutkimuksissaan. Luonnollisesti fyysinen aktiivisuus ja elämänikäisen kiinnostuksen herättäminen on ollut ja on edelleen koululiikunnan keskiössä. Kaikkien oppilaiden aktiivisuuden jatkuminen mahdollisimman pitkään eli liikunnan pysyvyys on ollut yhtenä Risto Telaman päätutkimusaiheena vuodesta 1980 lähtien Lasten ja nuorten sepelvaltimotaudin riskitutkimuksessa (Laseri -tutkimus 1980-). Laseri -tutkimuksen artikkelit liikuntaharrastuksen pysyvyydestä kiinnostivat kansainvälistä tutkijamaailmaa ja yltyivät hyvin korkeisiin lainauslukuihin. Projektissa selvitettiin myös ensimmäistä kertaa samojen yli 2000 hengen fyysistä aktiivisuutta objektiivisten mittausmenetelmien avulla vuosina 2007, 2011 ja 2018–19. Ris-

to Telama oli viime vuosiin asti aktiivisesti mukana tutkimusryhmän toiminnassa.

Risto Telama oli mukana useissa laajoissa tutkimushankkeissa, kuten terveystieteellisessä Nuorten terveystapatutkimuksessa. Hän johti henkilökohtaisesti moniosaista Koululiikunnan sisältötutkimusta sekä Nuorten urheilijoiden sosiaalietnistä kehitystä käsitellyttä tutkimushanketta ja oli keskeisessä roolissa Väestön liikuntakäyttäytymis-tutkimuksessa, jossa ensimmäistä kertaa saatiin koko väestöä edustavalla näytteellä monipuolinen kuva suomalaisten liikuntaharrastuksista. Koululiikunnan sisältötutkimus käsitteli opettajien ja oppilaiden toimintaa, liikuntatunten tavoitteita ja sisältöjä sekä koululaisten fyysistä aktiivisuutta ja kuntoa. Näin tutkimus antoi tulevien liikunnanopettajien koulutukseen käytännönläheistä tietoa koulujen arjesta.

Risto Telama ohjasi monen sukupolven opinnäytetyöt ja lukuisia väitöskirjoja. Lisäksi hän toimi useaan otteeseen Liikuntakasvatuksen laitoksen johtajana ja myös tiedekunnan dekaanina. Kaikissa tehtävissään Risto osoittautui demokraattiseksi, humaniksi ja huumorintajuiseksi esimieheksi, opettajaksi ja työtoveriksi, joka halusi tasapuolisesti kuunnella myös opiskelijoiden mielipiteitä.

Professori Risto Telaman opit elävät suomalaisten liikunnanopettajien, liikunnanopettajakouluttajien ja liikuntatutkijoiden työssä.

*Lauri Laakso
liikuntapedagogiikan apulaisprofessori ja
professori vuodet 1985–2011
Mirja Hirvensalo
liikuntapedagogiikan lehtori ja
professori vuodet 2000–2020
Arja Sääkslahti
yliopistotutkija ja
apulaisprofessori 2007–2020*